

Allmän SiS-rapport
2004:9

Forskningsprojekt finansierade av Statens institutionsstyrelse

Förord

Statens institutionsstyrelse (SiS) har, efter behandling i SiS Vetenskapliga råd, delat ut ca 81 miljoner kronor vid 11 ansökningstillfällen till forskning med relevans för tvångsvården av ungdomar och vuxna missbrukare. Under 1995/96 startade 17 forskningsprojekt som sammanlagt tilldelades 7,2 miljoner kronor för. För 1997 har 8,4 miljoner kronor delats ut till olika forskningsprojekt, varav sammanlagt 4,1 miljoner kronor gick till tio nya forskningsprojekt; sex projekt inriktade på ungdomsvård och fyra på missbrukarvård. För 1998 delades 10,8 miljoner ut, varav 3,9 miljoner till nio nya projekt. Avseende år 1999 har 8,1 miljoner kronor delats ut, varav 2,4 miljoner till 9 nya projekt. Inför år 2000 delades 6,6 miljoner kronor, varav ca 2 miljoner för 4 nya projekt. Sju nya projekt, fyra avseende ungdomsvård och 3 avseende missbrukarvård startade år 2001 till en kostnad av cirka 3 miljoner. 5 projekt, 3 på ungdomsvård och 2 på missbrukarvård startade år 2002. Kostnaden för dessa nya projekt är något över 2 miljoner kronor. Totalt finansierades forskning motsvarande cirka 9 miljoner kronor år 2002. År 2003 utbetalades fortsättningsanslag för drygt 4 miljoner kronor och cirka 3,5 miljoner för fem nya projekt. År 2004 kostade fortsättningsprojekten 5,3 milj och 5 nya projekt 1,7 milj kronor. Inför år 2005 har beslut fattats för 4,9 milj avseende pågående och för 2,2 milj avseende 3 nya projekt om ungdoms- och ett om missbruksforskning.

Största anslagsmottagarna är Stockholms universitet och Lunds universitet, som erhållit 22 miljoner kronor vardera sedan 1995/96. Disciplinmässigt är socialt arbete och psykologi största mottagare av anslagen (ca 22 resp 19 milj kronor).

Inom ungdomsforskningen har 14 av 40 forskningsprojekt letts av en kvinna, inom missbruksforskningen 10 av 30.

Totalt beviljade forskningsmedel (tkr) fördelat på vetenskapsdisciplin och områden:

<i>Disciplin</i>	<i>Ungdomsvård</i>	<i>Missbrukarvård</i>	<i>Totalt</i>
Socialt arbete	11089	11026	22115
Psykologi	12267	6648	18915
Pedagogik	4031	1026	5057
Sociologi	675		675
Kriminologi	7172		7172
Socialantropologi	–	3011	3011
Juridik	1590	1995	3585
Psykiatri	9631	688	10319
Alkohol- och narkotikaforsk.	455	7275	7730
Statistik	–	2 239	2239
<i>Summa</i>	<i>46910</i>	<i>33908*</i>	<i>80818</i>

* varav en del är övergripande forskning som gäller både ungdoms- och missbrukarvård.

Forskningssammanställningen har gjorts av SiS FoU i november 2004.

Innehållsförteckning

Förord	1
Forskning med inriktning på vård och behandling av utsatta ungdomar	3
Linköpings universitet	3
Lunds universitet	4
Stockholms universitet	7
Umeå universitet	12
Uppsala universitet	12
Hälsö högskolan i Stockholm	13
Växjö universitet	13
Örebro universitet	15
Göteborgs universitet	15
Karolinska Institutet	16
Forskning med inriktning på missbrukare och vården; särskilt tvångsvården	19
Göteborgs universitet	19
Lunds universitet	19
Malmö högskola	24
Stockholms universitet	24
Umeå universitet	27
Uppsala universitet	28
Ersta Sköndal högskola	28
Socialtjänstförvaltningen i Stockholm, FoU-byrån	29

Forskning med inriktning på vård och behandling av utsatta ungdomar

Linköpings universitet

Etiska konflikter inom tvångsvård av ungdomar (U 95-3009)

Sökande: Fil dr Gunnel Colnerud, IPP, Linköpings universitet

Medsökande: Tf professor, docent Kjell Granström, IPP, Linköpings universitet

Projektperiod: 1995-07-01--1998-12-31

Beviljade medel: 1 195 000 kronor

Projektet är avslutat

Rapporter:

Colnerud, G. (1997) *Etiska konflikter inom tvångsvård av ungdomar*. Delrapport 1. Forskningsrapport nr 3. Statens institutionsstyrelse.

Colnerud, G. (1999) *Etik och ungdomsvård – slutrapport*. Forskningsrapport nr 1. Statens institutionsstyrelse.

Flickors röst under utredning och behandling – Hur ungdomar med olika bakgrund blir hörda i samtal och i skriftliga dokument (U 97-3005)

Sökande: Professor Karin Aronsson, Tema Barn, Linköpings universitet

Medsökande: Doktorand Karin Osvaldsson, Tema Barn, Linköpings universitet

Projektperiod: 1997-01-01--2002-12-31

Beviljade medel: 770 000 kronor

Projektet är avslutat

Rapporter:

Osvaldsson, K. (1997) Social accounts in conference talk: A case study on the voice of a girl in an assessment centre, i Linell, P., Ahrenberg, L. & Jönsson, L. (red) *Samtal och språkanvändning i professionerna*, Uppsala, ASLA:s skriftserie 11.

Aronsson, K. (2001) Ideologiska dilemmor och en flyktingflickas röst i Aronsson, K. (red) *Haverier i social barnavård. Fem fallstudier*. Förlagshuset Gothia, Stockholm.

Osvaldsson, K. (2002) *Talking Trouble. Institutionalität and Identity in a Youth Detention Home*. Avhandling, Tema Barn, Linköpings universitet.

Utvärdering av behandlingen av pojkar på särskilda ungdomshem (U 98-3037)

Sökande: Fil dr Rolf Holmqvist, Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet.

Medsökande: Doktorand Teci Hill, Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet.

Projektperiod: 1998-09-01--2003-12-31

Beviljade medel: 2 483 500 kronor

Undersökningens syfte är att utvärdera behandlingsresultatet av den modell av kognitiv beteendeterapi, som sedan några år används vid Sundbo ungdomshem. Behandlingsutfallet kommer att jämföras med resultaten från Långanässkolan, Stigbyskolan och Råby ungdomshem. Utvärderingen kommer att ge kunskap om KBT-modellens värde i svensk behandlingsmiljö.

Förutsättningar för en god behandlingsallians mellan personal och elever på särskilt ungdomshem (2000-0003)

Sökande: Professor Rolf Sandell, Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet

Medsökande: Doktorand Teci Hill, Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet

Projektperiod: 2001-01-01--2003-12-31

Beviljade medel: 1 116 333 kronor

Undersökningens syfte är att analysera ungdomshemmens organisatoriska förutsättningar att etablera en produktiv behandlingsallians mellan elev och personal. Den organisationsteoretiska utgångspunkten är Larsens distinktion mellan institutionens primära och sekundära uppgifter. Den metodologiska utgångspunkten är att studera agerade (i motsats till verbala) principer, dvs hur institutionen faktiskt agerar för att lösa de två uppgifterna. Projektets uppläggning är en så kallad cases-within-cases design, där tre fall/ärenden på två olika ungdomshem följs genom behandlingsprocessen med hjälp av dokumentstudier, deltagande observation, halvstrukturerade intervjuer och standardiserade frågeformulär på alla nivåer i ärendet, från socialsekreterare i hemkommunen, över institutionsledning och behandlingspersonal, till ungdomen.

Samarbetet med föräldrarna. Föreställningar om sociala problem, åtgärder och samarbete hos ungdomar, föräldrar, socialsekreterare och institutionspersonal (2004/0015)

Sökande: Docent Rolf Holmqvist, Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet

Projektperiod: 2005-01-01–2007-12-31

Beviljade medel: 450 000 kronor

Studiens syfte är att undersöka förutsättningarna för att etablera ett behandlingssamarbete med föräldrarna till ungdomar som vårdas på särskilda ungdomshem genom att studera föreställningar om orsaker till ungdomars sociala problem, möjligheter att påverka problem genom behandling eller andra åtgärder och synen på samarbete hos fyra olika aktörer, pojken själv, hans föräldrar, kontaktpersonerna på ungdomshemmet och socialsekreteraren som handlägger ärendet. Tjugo pojkar från fyra ungdomshem kommer att följas med intervjuer vid två tillfällen, liksom deras föräldrar, kontaktpersonerna och socialtjänsten. Endast LVU-placerade pojkar ingår. Utfallsdata för kriminalitet och annan asocialitet hämtas från olika register.

Lunds universitet

Behandlingsbegreppet i teori och praktik (U 95-3023)

Sökande: Professor Sune Sunesson, Socialhögskolan, Lunds universitet

Medsökande: Fil dr Hans Swärd, Socialhögskolan, Lunds universitet

Projektperiod: 1995-07-01--1998-12-31

Beviljade medel: 1 350 000 kronor

Projektet är avslutat

Rapporter:

- Levin, C. (1998) *Uppfostringsanstalten. Om tvång i föräldrars ställe*. Lund, Arkiv.
- Svensson, K. (1998) *Straff eller behandling – om statens strategier mot gränsöverträdande ungdom under 1900-talet*. Meddelanden från Socialhögskolan 1998:1, Lunds universitet.
- Levin, C. (1997) *Ungdomar i tvångsvård. Råbyundersökning 94*. Forskningsrapport nr 2. Statens institutionsstyrelse.
- Levin, C. (1996) Barnen mellan straff och behandling, i Armelius, B-Å., m fl (red). *Vård av ungdomar med sociala problem*. Liber utbildning och Statens institutionsstyrelse, Stockholm.
- Levin, C., Sunesson, S. & Swärd, H. (1998) Behandling. I Denvall, V. & Jacobsson, T. (red) *Hverdagsbegreber i socialt arbete*. Ideologi, teori og praxis, Köpenhamn, Hans Reizel. (utgiven på svenska av Norstedt juridik, Stockholm)
- Levin, C. & Sunesson, S. *Social forskning*, nr 1/95.
- Levin, C. (1999) Hur går det för ungdomar efter tvångsvård? *Social forskning* nr 1/99.
- Svensson, K. (2000) Kvinnorollen i institutionsvården, *Stencil*, Socialhögskolan, Lunds universitet.

Inkorporeringen av anhöriga i behandlingsarbetet – en sociologisk studie (U 95-3032)

Sökande: Docent Malin Åkerström, Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Medsökande: Maria Arvidsson, Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Projektperiod: 1995-07-01--1998-12-31

Beviljade medel: 675 000 kronor

Projektet är avslutat

Rapporter:

Bangura-Arvidsson, M. & Åkerström, M. (1996) *Anhörigarbete på särskilda ungdomshem – en preliminär rapportering*. Network for Research in Criminology and Deviant Behavior at Lund University. 1996:4.

Bangura-Arvidsson, M. (1996) Att sätta gränser för det normala. *Stencil*. Lunds universitet.

Bangura-Arvidsson, M. & Åkerström, M. (1999) *När anhöriga involveras – Personalens beskrivning av anhörigarbete på särskilda ungdomshem*. Bearbetning av David Wästerfors, Network for Research in Criminology and Deviant Behavior at Lund University, 1999:1. Utgiven med samma titel som Forskningsrapport nr 2 2000 av Statens institutionsstyrelse.

Åkerström, M. (1998) Ambivalens i anhörigarbete – teoretisk acceptans och acceptering motretorik. *Nordisk Tidskrift for Kriminalvidenskab*, 85:2:100–112.

Vård av unga – En rättslig studie av tvångsvård av barn och unga (U 95-3008)

Sökande: Jur kand, tf lektor Titti Mattsson, Juridiska institutionen, Lunds universitet

Medsökande: Professor Lotta Westerhäll, Rättsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet

Projektperiod: 1995-07-01--1999-12-31

Beviljade medel: 1 000 000 kronor

Projektet är avslutat

Rapporter:

Mattsson, T. (1998) Barnets mening i LVU-processen. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 1998:1.

Mattsson, T. (2002) *Barnet och rättsprocessen. Rättssäkerhet, integritetsskydd och autonomi i samband med beslut om tvångsvård*. Juristförlaget i Lund. Avhandling.

Salutogen utredning och behandling. En kvasiexperimentell studie med inriktning på asociala ungdomar (U 98-3002)

Sökande: Docent Kjell Hansson, Inst för barn- och ungdomspsykiatri, Lunds universitet

Medsökande: Professor Marianne Cederblad, Inst för barn- och ungdomspsykiatri, Lunds universitet

Projektperiod: 1998-01-01--1998-12-31

Beviljade medel: 640 000 kronor

Projektet är avslutat

Rapporter:

Hult, S., Waad, T., Cederblad, M. & Kjell Hansson (1996) *Salutogen miljöterapi i teori och praktik – en introduktion för blivande salutogener*. Forskning om barn och familj, nr 7/1996. Institutionen för barn- och ungdomspsykiatri, Lunds universitet.

Hansson, K. & Olsson, M. (2001) Känsla av sammanhang – ett mänskligt strävande, *Nordisk Psykologi*, 53 (3):238–255.

Hansson, K., Olsson, M. & Schüller, K (2002) Så kan beteendestörda ungdomar få hjälp, i *Socionomen*, 5/2002.

Hansson, K., Olsson, M. & Cederblad, M. (2003 kommande) A salutogenic investigation and treatment of conduct disorder. Results from a long-term follow-up of youths diagnosed with CD (conduct disorder) investigated and treated in in-patient psychiatric care. Accepted to *Nordic Journal of Psychiatry*.

Svåra problem i öppen vård – en jämförelse mellan institutionsvård och intensiv fosterhemsplacering (U 99-3003; 2001/0019)

Sökande: Docent Kjell Hansson, Socialhögskolan, Lunds universitet

Projektperiod: 1999-01-01--2005-12-31

Beviljade medel: 1 687 500 kronor

I studien skall prövas en behandlingsmetod, Multidimensional Treatment Foster Care, utvecklad av Chamberlain m fl. Modellen kombinerar institutionsvistelse, fosterhemsplacering, familje- samt individualterapi. Modellen jämförs med konventionell behandling. Jämförelsen är tänkt att ge svar på frågan vilken behandling som lämpar sig för vilka ungdomar. SiS-delen av undersökningen genomförs på Utredningshemmet i Hässleholm.

Hur tänker man behandling? (U 99-3019)

Sökande: Fil dr Claes Levin, Socialhögskolan, Lunds universitet

Projektperiod: 1999-01-01--2001-12-31

Medsökande: Professor Sune Sunesson

Beviljade medel: 1 267 000 kronor

Tjugofem ungdomar på en behandlingsavdelning vid ett särskilt ungdomshem jämförs med lika många ungdomar som efter akut- eller utredande placering blir föremål för andra typer av åtgärder. Projektet söker svar på frågorna: Vilka föreställningar styr behandling och rehabili-

tering av omhändertagna ungdomar? Vilka samband finns mellan dessa föreställningar, sättet att utföra och organisera behandlingsarbetet och vilka konsekvenser får behandlingsarbetet för de unga? I studien intervjuas socialsekreterare och behandlare upprepade gånger. En uppföljning sker 18 månader efter intagningen på ungdomshemmet.

Barn och ungdomar i institutionsvård. En rättsvetenskaplig undersökning av ungas rättssäkerhet, integritetsskydd och autonomi (2003-0010)

Sökande: Jur dr Titti Mattsson, Juridiska institutionen, Lunds universitet

Projektperiod: 2004-01-01--2007-12-31

Beviljade medel: 590 552 kronor

Syftet är att undersöka ungas rättsliga ställning och handlingsmöjligheter vid institutionsplaceringar med stöd av socialtjänstlagen respektive lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. Under institutionsvistelsen fattas många beslut som rör den unge personligen av institutionspersonal, vårdnadshavare, socialnämnd och domstol. Besluten kan röra frågor såsom vilken institution den unge skall vistas i, vilken vård som skall ges, vilka utbildningsbehov som skall tillgodoses och vilket umgänge den unge skall ha med vårdnadshavaren eller annan person. En återkommande fråga är om vården skall fortgå eller upphöra. Centrala frågeställningar i projektet är i vad mån nuvarande regelverk medger att barnets bästa tillgodoses vid beslutsfattandet samt om det finns en ändamålsenlighet med nuvarande regelsystem eller om det finns behov att stärka den unges roll som aktör vid institutionsplaceringar. Föreligger rättssäkerhet, integritetsskydd och gradvis stigande autonomi för den unge?

Stockholms universitet

Länsrättens tillämpning av LVU och flickors respektive pojkars asocialitet (U 95-3016)

Sökande: Fil dr Astrid Schlytter, Institutionen för socialt arbete, Socialhögskolan,

Stockholms universitet

Projektperiod: 1995-07-01--2000-12-31

Beviljade medel: 1 450 000 kronor

Projektet är avslutat

Rapporter:

Schlytter, A. (1999) *Kön och juridik i socialt arbete*. Studentlitteratur, Lund.

Schlytter, A. (1999) Flickor på undantag. *Socionomen* 2/1999:21–23.

Schlytter, A. (2000) Kvinnokroppen som text. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 1–2, s. 109–119.

24-års uppföljning av ungdomar som under åren 1990–95 varit inskrivna på särskilda ungdomshem i Stockholm (U 97-3001)

Sökande: Professor Jerzy Sarnecki, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet

Medsökande: Socionom Ulrika Bergström, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet

Projektperiod: 1997-01-01--2001-12-31

Beviljade medel: 2 549 000 kronor

Syftet med undersökningen är dels att studera om och i så fall på vilket sätt som de f.d. § 12-ungdomarna nu fylla 24 år och på tröskeln till vuxenlivet, skiljer sig från en normalgrupp ungdomar. Man kommer också att studera hur olika grupper av § 12-ungdomar skiljer sig från

varandra vid uppföljningstillfället.

Dolda resurskrävande problem i vård och omsorgsorganisationer (U 97-3019)

Sökande: Fil dr Gurli Fyhr, Institutionen för klinisk neurovetenskap, Karolinska Institutet

Projektperiod: 1997-01-01--1999-12-31

Beviljade medel: 990 000 kronor

Projektet bygger på tidigare studier rörande handledning på vårdinstitutioner. Syftet är att vidareutveckla den i tidigare forskning empiriskt grundade teorin genom att studera de identifierade problemkomplexen och göra teorin mer generaliserbar. Tre särskilda ungdomshem skall bilda stomme i studien. Var och en av dem studeras i par med respektive ett daghem, en sjukhusenhet och en skolenhet.

Rapporter:

Fyhr, G. (1999) *Klockbacka – en välintegrerad akutinstitution*, SiS följer upp och utvecklar, nr 3. Statens institutionsstyrelse.

Fyhr, G. (2000) *Hammargården – problem, resurser och förslag till åtgärder*. Statens institutionsstyrelse, *Dnr 120-016-2000*.

Fyhr, G. (2001) *Ett § 12-hem på fall*, *Socionomen* 5/2001:78–82.

Fyhr, G. (2001) *Destruktiva processer då fritids integreras med skolan*. *Psykologtidningen*, nr 3, s 4–7.

Fyhr, G. (2002) *”Planned Barriers” against destructive psychological processes in care organizations*. *The Qualitative Report*, 7 (2).

Ungdomar från särskilda ungdomshem i brottsliga nätverk (U 98-3021)

Sökande: Socionom/doktorand Charlotta Fondén, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet

Vetenskaplig ledare: Professor Jerzy Sarnecki, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet

Projektperiod: 1998-09-01--2000-12-31

Beviljade medel: 860 000 kronor

Projektet är avslutat

Rapporter:

Sarnecki, J. (1999) *Ungdomar från särskilda ungdomshem i Stockholms brottsliga nätverk*, Forskningsrapport nr 3. Statens institutionsstyrelse.

Fondén, C. (2001) *”Gola aldrig ner någon”*. Intervjuer med personer som i tonåren misstänkts för brott. I Estrada, F. & Flyghed, J. (red) *Den svenska ungdomsbrottsligheten*, Studentlitteratur, Lund.

Svåra uppväxtförhållanden bland flickor – bakgrund, konsekvenser och åtgärder (U 98-3026)

Sökande: Professor Lars R Bergman, Psykologiska institutionen, Stockholms universitet

Medsökande: Fil dr Margit Wängby, Psykologiska institutionen, Stockholms universitet

Projektperiod: 1998-01-01--1999-12-31
Beviljade medel: 845 000 kronor
Projektet är avslutat

Rapporter:

- Bergman, L. R. & Wångby, M. (1998) Are girls more than boys subjected to disrupted upbringing conditions? *Scandinavian Journal of Social Welfare*, 7, 194–203.
- Bergman, L. R. & Wångby, M. (1999) We do not know if today, in Sweden, girls more than boys are subjected to disruptive conditions of upbringing. *Scandinavian Journal of Social Welfare*, 8, 79–80.
- Wångby, M. & Bergman, L. (2001) The relative importance of disrupted upbringing conditions and early externalizing problems for later antisocial problems. *Stencil*, Psykologiska institutionen, Stockholms universitet.

Mekanismer som skapar och vidmakthåller antisociala problem hos flickor (2001/0025)

Sökande: Fil dr Margit Wångby, Psykologiska institutionen, Stockholms universitet

Projektperiod: 2002-01-01--2004-12-31

Beviljade medel: 1 200 000 kronor

Syftet är att ta fram och testa en modell för hur olika former av svåra uppväxtförhållanden medverkar till att skapa och vidmakthålla svåra yttre anpassningsproblem hos flickor. Modellen är främst tänkt att vara tillämpbar på den grupp flickor som tas om hand på SiS behandlingshem. Projektet avser att analysera individer i termer av profiler eller strukturer, vilket innebär bl a att 1) identifiera typiska mönster av förändringar i familjestrukturen under uppväxten, 2) identifiera typiska mönster av aktuella anpassningsproblem och 3) identifiera typiska faktorer i flickornas aktuella situation, särskilt vad gäller sociala relationer.

Ungdomar i §12-vård – Önskemål om hjälp och delaktighet (U 98-3028)

Sökande: Fil dr Anne Hermodsson, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Vetenskaplig ledare: Professor Karsten Åström, Avdelningen för rättssociologi, Lunds universitet

Projektperiod: 1998-09-01--2002-12-31

Beviljade medel: 1 350 000 kronor

Syftet med undersökningen är att låta ungdomarna på SiS institutioner ”komma till tals” genom att själva få uttrycka sina åsikter, sina önskemål om hjälp och delaktighet i behandlingen. Som grundmaterial används SiS dokumentation om ungdomsvården (ADAD). Intervjuer med ungdomar i behandling kommer att utgöra komplement. Resultaten bör få betydelse för institutionernas metodutvecklingsarbete.

Utvärdering av slutna ungdomsvård (U 98-3036)

Sökande: Professor Eckart Kühlhorn, SORAD, Stockholms universitet

Medsökande: Doktorand Jessica Palm, SORAD, Stockholms universitet

Projektperiod: 1998-10-15--2001-12-31

Beviljade medel: 967 694 kronor

Projektet är avslutat

Rapporter:

Kühlhorn, E. (2002) *Sluten ungdomsvård. Rättsliga reaktioner på de ungas brott före och efter införandet 1999*. Forskningsrapport nr 5. Statens institutionsstyrelse.

Palm, J. (2003) *Ungdomarnas upplevelse av sluten ungdomsvård. En jämförelse med LVU-placeringar och fängelse*. Forskningsrapport nr 2. Statens institutionsstyrelse.

Att tala om övergrepp och svåra erfarenheter. Behandling på särskilda ungdomshem (U 99-3001)

Sökande: Fil dr Margareta Hydén, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Medsökande: Professor Karin Aronsson, Tema Barn, Linköpings universitet

Projektperiod: 1999-01-01--2001-12-31

Beviljade medel: 1 175 000 kronor

Projektets syfte är att vid två särskilda ungdomshem studera de problem, svårigheter och dilemman som personalen ställs inför när de möter flickor som utsatts för sexuella övergrepp. Projektet söker svar på frågan hur personalen handskas med sådana problemsituationer. Ett vidare syfte är att bidra till långsiktig kunskapsuppbyggnad för vård och behandling av denna grupp flickor.

Rapporter:

Överlien, C. (2003) Innocent girls or active young women? Negotiating sexual agency at a detention home, *Feminism & Psychology*, vol 13, no 3 (forthcoming)

Överlien, C., Aronsson, K. & Hydén, M. (2003) The focus group interview as an in-depth method – young women talking about sexuality, *International Journal of Social Research Methodology* (forthcoming)

Överlien, C. & Hydén, M. (2003) Work Identity at Stake: The Power of Sexual Abuse Stories in the World of Compulsory Youth Care, *Narrative Inquiry*, 13(1), 1–26 (in press).

Överlien, C. (2004) Girls on the Verge of Exploding. Voices of Sexual Abuse, Agency & Sexuality at a Youth Detention Home, *Linköping Studies in Arts and Science*, 301. Avhandling.

Straff eller vård – ett paradigmskifte i synen på unga lagöverträdare? (2000-0023)

Sökande: Professor Anna Hollander, Institutionen för socialt arbete, Socialhögskolan, Stockholms universitet

Medsökande: Socionom Michael Tärnfalk

Projektperiod: 2001-01-01--2003-12-31

Beviljade medel: 1 320 000 kronor

Projektets syfte är att undersöka de motsägelsefulla ändamålen i lagstiftningen för unga lagöverträdare och hur socialtjänsten förhåller sig till dessa motsägelser för att utforma sina uppgifter för och ta ansvar för unga lagöverträdare och vilket resultat detta får för ungdomarna. Hur socialtjänstens insatser utformas och används och hur lagstiftningen tillämpas för att lösa den inneboende konflikten mellan straff och vård är centrala frågor i projektet. I projektet studeras relationen mellan straff- och socialtjänstlagstiftningen. Det görs en totalundersökning av samtliga ungdomar mellan 15 och 18 år som åren 1989 och 2000 dömts för mord, mordbrand, dråp, vållande till annans död, misshandel/grov misshandel och rån/grovt rån. Ett urval

av verkställda domar delas i fyra grupper och jämförs med varandra: de som 1989 dömts till fängelse och de som överlämnats till vård inom socialtjänsten för vård enligt LVU, de som under 2000 dömts till LSU (Lagen om slutna ungdomsvård) för brotten enligt ovan samt de som överlämnats till vård inom socialtjänsten för vård enligt LVU.

Uppföljning av ungdomar inskrivna på särskilda ungdomshem åren 1997–2001 (2002-0021)

Sökande: Professor Jerzy Sarnecki, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet

Medsökande: Fil lic David Shannon, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet

Projektperiod: 2003-01-01--2006-06-30

Beviljade medel: 2 550 000 kronor

Studien avser en totaluppföljning av ungdomar inskrivna på särskilda ungdomshem åren 1997–2001, till antalet ungefär 2 500, av vilka omkring 70 procent är pojkar. Huvudsyftet är att relatera de ungas senare utveckling till deras tidigare problem, bakgrundsförhållanden samt till de åtgärder som samhället vidtagit (på SiS-institutioner och utanför) med anledning av ungdomarnas problem. Särskilt intresse kommer att riktas mot frågan om samspelet mellan den ursprungliga problemprofilen, SiS-institutioners behandlingsinriktning och behandlingsåtgärder samt den unges nuvarande sociala situation. Eventuella skillnader studeras också mellan LVU-placerade, LSU-dömda samt mellan ungdomar med olika etnisk bakgrund.

Återfall i brott för unga lagöverträdare efter slutna ungdomsvård, fängelse och alternativa straff utanför anstalter (2003-0019)

Sökande: Professor Eckart Kühlhorn, Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning (SoRAD), Stockholms universitet

Projektperiod: 2004-01-01--2006-12-31

Beviljade medel: 455 082 kronor

Sedan 1999 utgör slutna ungdomsvård det dominerande tidsbestämda frihetsstraffet för unga lagöverträdare (15–17 år). I undersökningen skall återfall i brott efter ett tidsbestämt frihetsstraff utdömt under åren 1996–2001 fokuseras. Under perioden 1999–2001 avses slutna ungdomsvård medan 1996–1998 endast omfattar fängelse och skyddstillsyn i kombination med fängelse. Undersökningen skall först och främst belysa eventuella skillnader i återfall mellan de frihetsberövande och de icke-frihetsberövande påföljderna för unga med grov brottslighet. En annan fråga är om ungdomar som dömts till slutna ungdomsvård kännetecknas av en annan återfallsbild än de som tidigare fick fängelsestraff. För de ungdomar som dömts till slutna ungdomsvård undersöks, utöver eventuella återfall, den sociala anpassningen vid brottets begående och tre år efter utskrivningen samt samspelet mellan återfall och anpassning i relation till den vård den unge fått hos SiS.

Umeå universitet

Psykiska störningar hos ungdomar med sociala problem (U 98-3008)

Sökande: Professor Bengt-Åke Armelius, Institutionen för tillämpad psykologi, Umeå universitet

Medsökande: Docent Bruno Hägglöf, Psykiatriska institutionen, Umeå universitet

Projektperiod: 1998-01-01--2002-12-31

Beviljade medel: 1 900 000 kronor

Projektet anknyts till pågående projekt vid Institutionen för tillämpad psykologi ("Behandlingshemsprojektet") och barnpsykiatri vid Umeå universitet och utgör en longitudinell studie med omfattande intervjuer med ungdomar samt större datainsamlingar vid projektets början och slut. Avsikten är att fokusera på ungdomar med psykiska problem på SiS institutioner.

Affekter och relaterandeförmåga hos ungdomar med problem. En integrering av affektteori och interpersonell teori (2000-0002)

Sökande: Docent Kerstin Armelius, Institutionen för Psykologi, Umeå universitet

Projektperiod: 2001-01-01--2003-12-31

Beviljade medel: 710 000 kronor

Syftet är att undersöka vilka relaterandemönster ungdomar med sociala problem använder för att hantera negativa affekter (skam och aggressivitet) och hur detta påverkar deras självbild. Relaterandemönster och självbild beskrivs utifrån interpersonell teori och SASB-modellen, där viktiga begrepp för att beskriva relationer är fokus (agerar-reagerar), komplementaritet (hur agerande och reaktioner hänger ihop) och komplexitet samt introjektion (sambandet mellan självbild och relationsmönster). Den empiriska delen av studien består av 1. Att anpassa ett relationstest för ungdomar med sociala problem, som visar hur relationsmönster och självbild påverkas av det sätt på vilket ungdomar hanterar negativa affekter och 2. Att på basis av detta utveckla en metod för att öka ungdomarnas självkänedom och deras kunskaper om hur de hanterar negativa affekter och vilken betydelse detta har för deras självbild.

Uppsala universitet

Transnationellt adopterade ungdomar på §12-hem (U 99-3009)

Sökande: Professor, överläkare Torsten Tuvemo, Akademiska Barnsjukhuset, Uppsala

Medsökande: Professor, överläkare Anne-Liis Knorring; professor Lennart Melin; Dr Med Sc Lemm Proos

Projektperiod: 1999-01-01--2002-12-31

Beviljade medel: 1 256 000 kronor

Projektet avser att identifiera orsakerna till de transnationellt adopterades överrepresentation på särskilda ungdomshem. I studien ingår en matchad kontrollgrupp av ej placerade transnationellt adopterade ungdomar. Ytterligare kontrollgrupper, en svensk grupp placerade samt placerade med invandrarbakgrund på samma ungdomshem kommer att jämföras. Somatiska, sociala och psykologiska data kommer att insamlas. Intervjuer och allmänpsykologisk och neuropsykologisk undersökning kommer att genomföras.

Hälsöhögskolan i Stockholm

Sverige som socialisationskultur. En studie av utlandsadopterades syn på sina uppväxtvillkor och sin livssituation (U 97-3003)

Sökande: Doktorand Katarina von Greiff, Hälsöhögskolan i Stockholm

Medsökande: Professor Birgitta Qvarsell, Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet

Projektperiod: 1997-01-01--1997-12-31

Beviljade medel: 200 000 kronor

Projektet är avslutat

Rapporter:

von Greiff, K. (2000) *Adopterade från Latinamerika – deras uppfattningar om sina uppväxtvillkor, sin livssituation och Sverige som socialisationskultur*. Pedagogiska inst, Stockholms universitet (kapitel 8).

Växjö universitet

Pedagogikens villkor och möjligheter inom de särskilda ungdomshemmen (U 95-3039)

Sökande: Fil dr Per Gerrevall, Institutionen för pedagogik, Växjö universitet

Projektperiod: 1995-07-01--1998-12-31

Beviljade medel: 900 000 kronor

Projektet är avslutat

Rapporter:

Jenner, H. & Gerrevall, P. (red) (2001) *Kommunikativ pedagogik och särskilda ungdomshem*. Forskningsrapport nr 2. Statens institutionsstyrelse.

Fritzén, L. (1998) *Pedagogikens janusansikte. Om det kommunikativa handlandets didaktiska villkor och konsekvenser*. Lund Studies in Education 8. Lund university press. Akad. avh.

Gerrevall, P. & Jenner, H. (red) (1997) *När skola möter behandling. Om pedagogikens villkor vid de särskilda ungdomshemmen*. Högskolan i Växjö, Inst för pedagogik. Pedagogisk rapport nr 1.

Skola och behandling på ungdomshem. *Socialt perspektiv*, 1997, vol 76, nr 1.

Skola som vändpunkt. *Socialt perspektiv*, 2001, vol 80, nr 1.

Svensson, Idor (2003) *Phonological dyslexia*. Cognitive, behavioural and hereditary aspects. Akad. avh. Psykologiska inst, Göteborgs universitet (paper III & IV).

Lärande och kunskapsanvändning – En studie av reflektion och handledning som resultat av personalutbildning på SiS institutioner (Ö 98-3010)

Sökande: Fil mag, doktorand Ingemar Svensson, Institutionen för pedagogik, Växjö universitet

Medsökande: Professor Håkan Jenner, Inst för pedagogik, Växjö universitet

Projektperiod: 1998-01-01--1999-12-31

Beviljade medel: 1 371 000 kronor

Projektets syfte är att belysa villkoren för att praktikers erfarenhetsbaserade kunskap ska kunna utvecklas genom utbildning samt villkoren för att kunskapen ska kunna användas i det dagliga arbetet. Projektet har två huvudfrågeställningar: 1) Hur ser villkoren ut för reflekterande processer i utbildningen? 2) Hur ser villkoren ut för reflekterande processer i praktiken? Studien belyser utbildningsinsatser, lärande, kunskapsutveckling och kunskapsanvändning samt hur individ- och miljöfaktorer spelar in för resultaten. Undersökningsgruppen består av lärare och behandlare. Resultaten kan ingå i SiS beslutsunderlag för personalens kunskapsutveckling.

Rapporter:

Nilsson, L. (2003) *Lärande och kunskapsanvändning – en studie om kompetensutveckling*

genom personalutbildning och arbete vid särskilda ungdomshem. Uppsats för licentiatexamen, Växjö universitet, pedagogiska institutionen. En reviderad version med samma titel utgiven år 2004 som forskningsrapport nr 1 av Statens institutionsstyrelse.

Nilsson, L. & Svensson, I. (2001) Villkor för kompetens- och verksamhetsutveckling, i Jenner, H. & Gerrevall, P (red) *Kommunikativ pedagogik och särskilda ungdomshem*, Forskningsrapport nr 2. Statens institutionsstyrelse.

Nilsson, L. & Svensson, I. (1999) *Att utveckla yrkesrollen genom utbildning – Behandlares och lärares uppfattning om två utbildningar inom SiS*. Inst för pedagogik, Växjö universitet.

Nilsson, L. & Svensson, I. (1999) *Lärande och kunskapsanvändning. Redovisning av en delfistudie*. Pedagogisk kommunikation, nr 6. Växjö universitet.

Nilsson, L. & Svensson, I. (1999) Förutsättningar för reflektivt lärande. *Socialt perspektiv*, nr 4, 1999.

Skolan som erfarenhet. En studie av en grupp SiS-elevs skolbakgrund som villkor för integrering och pedagogiska insatser på särskilda ungdomshem (2001/0004)

Sökande: Professor Håkan Jenner, Institutionen för pedagogik, Växjö universitet

Projektid: 2002-01-01--2003-12-31

Beviljade medel: 860 000 kronor

Projektets syfte är att öka kunskapen om de skolerfarenheter som ungdomar på särskilda ungdomshem har för att därigenom utveckla den pedagogiska verksamheten inom SiS och bidra till den pedagogiska diskussionen om den reguljära skolan. Två huvudfrågor att studera är a) inslag i skolans organisation och arbetsformer som riskerar att skapa eller vidmakthålla enskilda elevers skolproblem, b) alternativa strategier och metoder. Forskningsprojektet är tänkt att samordnas med ett pågående utbildningsprojekt för lärare på särskilda ungdomshem.

Rapporter:

Henriksson, Carina (2004). *Living Away from Blessings. School Failure as Lived Experience*, Institutionen för pedagogik, Växjö universitet, avhandling.

Blir elever på särskilda ungdomshem bättre läsare genom datorbaserad utrustning och en litterat miljö? (2004-0025)

Sökande: Leg psykolog, fil dr Idor Svensson, Pedagogiska institutionen, Växjö universitet

Medsökande: Leg psykolog, fil dr Christer Jacobson, Pedagogiska institutionen, Växjö univ

Projektperiod: 2005-01-01--2006-12-31

Beviljade medel: 700 000 kronor

Syftet med projektet är att undersöka om IT-baserade hjälpmedel kan förbättra den litterata förmågan hos elever på särskilda ungdomshem. Ett annat syfte är att studera om en ökad litterat miljö på institutionerna ger positiva effekter på läsförmåga och läsintresse. Den teoretiska ramen utgår från en cost-benefit-modell som innebär att minska elevens ansträngning att ta till sig text och att öka motivationen för läsning genom tekniska hjälpmedel samt att förbättra den litterata miljön. Studien innehåller 3 faser: 1) Utbildning av lärare och behandlingspersonal när det gäller teknisk utrustning samt utveckling av den litterata miljön på institutionerna, 2) Intervention under 12 veckor då eleverna får aktivt använda hjälpmedlen både i skolan och i behandlingshemmet. Här ingår också biblioteksbesök, inköp av lämplig litteratur och skapandet av "lässtunder" på elevboendet, 3) Utvärdering och dokumentation. Totalt 60 elever fördelade på 8–10 institutioner kommer att delta.

Örebro universitet

Kontinuitet som förändringsagent i socialt arbete med tvångsomhändertagna ungdomar på institution – en studie med fokus på relationen som transformator (2000-0010)

Sökande: Socionom, Fil mag Jürgen Degner, Inst för samhällsvetenskap, Örebro universitet

Vetenskaplig handledare: Professor Lars Oscarsson, Institutionen för samhällsvetenskap, Örebro universitet

Projektperiod: 2001-01-01--2005-03-30

Beviljade medel: 1 490 000 kronor

Studien lyfter fram olika faktorer som kan påverka utfallet av vårdinsatser som genomförs enligt LVU. Utgångspunkten är att relationen till psykologiskt nära personer; föräldrar, släktingar och vänner, såväl som till olika socialarbetare, vilka kommer i kontakt med den unge under vårdtiden, kommer att spela en avgörande roll för hur vårdinnehållet kommer att gestalta sig för den unge. Studiens syfte är att identifiera faktorer som avgör om en ungdom ingår i en relation – behandlingsallians – med en eller flera sociala agenter samt innehållet i och betydelsen av dessa relationer för ungdomens utveckling. I detta ligger att kartlägga vilka komponenter som får avgörande betydelse för att en förändringsprocess skall äga rum. Studiens teoretiska inramning är systemekologi, relations- och kommunikationsteori. Metodformen är kvalitativ och det empiriska materialet omfattar 40–60 pojkar och flickor i ålder 15–20 år, som vid första intervjutillfället är omhändertagna enligt LVU och placerade på ett särskilt ungdomshem.

Göteborgs universitet

Unga förövare i Sverige, dels en psykologisk personlighetsbeskrivning, dels en prospektiv kartläggning av övergången från tonåren till ung vuxen (2002-0017)

Sökande: Fil dr Inga Tidefors, Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet

Medsökande: Leg psykolog, leg psykoterapeut Michael Larsson, BUP-elefant, Universitetssjukhuset, Linköping

Projektperiod: 2003-01-01--2005-12-31

Beviljade medel: 1 600 000 kronor

Studien avser att kartlägga och strukturera psykologiska bakgrundsfaktorer hos unga förövare av sexuella övergrepp. Studien sker i fyra steg: 1) att via psykologiska personlighetsinstrument få en fördjupad kunskap om gruppen och se om och i så fall på vilket sätt de skiljer sig jämfört med unga förövare i andra europeiska länder. 2) kunskapen om gruppen integreras i arbetet med att utveckla adekvata bedömningsmetoder för att underlätta val av behandlingsmetoder, 3) ungdomarna följs upp 1 och 5 år efter avslutad behandling/utskrivning för att se hur övergången från tonåren till ung vuxen gestaltar sig och 4) generella rön från test och intervjuer återkopplas till och integreras i en pågående metodutveckling på de institutioner eller mottagningar som ingår i studien. Utifrån analysen av forskningsdata förväntas en teoretisk modell kunna utformas, vilken kan ligga till grund för ytterligare empiriska undersökningar.

Empatistörningar som riskfaktor hos personer med tidigt debuterande beteendestörningar (2003-0016)

Sökande: Fil kand, MD Henrik Anckarsäter, Rättspsykiatriska avdelningen, Göteborgs universitet

Projektperiod: 2004-01-01--2006-12-31

Beviljade medel: 1 000 000 kronor

Syftet är att klarlägga sambanden mellan empatistörningar, autismspektrumstörningar, andra neuropsykiatriska störningar och psykopati. Studien avser att ge information om betydelsen av empatistörningar i kliniskt arbete och prognosen inom den vårdsektor som arbetar med klienter med denna störning.

Studiens empiri samlas på särskilda ungdomshem vid SiS västra region. Resultaten jämförs med två andra material, ett bestående av 9–12-åriga tvillingpar, det andra vuxna som dömts till fängelse i minst 4 år på grund av grov brottslighet.

Karolinska Institutet

Asociala ungdomars sociala nätverk (U 97-3007)

Sökande: Psykolog Jan Swaling, Barn- och ungdomspsykiatriska enheten, S:t Görans barnkliniker, Karolinska Institutet

Medsökande: Professor Per-Anders Rydelius, Institutionen för kvinnors och barns hälsa, S:t Görans barnkliniker, Karolinska Institutet

Projektperiod: 1997-01-01--1998-12-31

Beviljade medel: 528 000 kronor

Syftet är att genom djupintervjuer med ungdomar på särskilda ungdomshem och ungdomar fria från asociala och psykiska störningar kartlägga och jämföra deras sociala nätverk. Genom analys och tolkning av kartläggningen genereras hypoteser om dysfunktionella mönster i nätverken med syfte att utveckla nätverksterapeutiska behandlingsmodeller. Ett viktigt delmål är att få kunskap om asociala invandrarungdomars sociala nätverk.

Rapporter:

Brendler-Lindqvist, M. (2000) *Asociala ungdomars sociala nätverk med focus på ungdomar med invandrar- och flyktingbakgrund*. Research Report nr 17, Karolinska Institutet och Stockholms universitet.

Själv mord och våldsam död före 25 års ålder – Följder av en omöjlig livssituation? (U 97-3020)

Sökande: Professor Per-Anders Rydelius, Institutionen för kvinnors och barns hälsa, Barn- och ungdomspsykiatriska enheten, S:t Görans barnkliniker, Karolinska Institutet

Projektperiod: 1997-01-01--2002-12-31

Beviljade medel: 1 580 000 kronor

Projektets syfte är att pröva frågan om självmord respektive våldsam död kan vara jämförbara uttryck för livsleda till följd av en omöjlig livssituation präglad av tidiga anpassningssvårigheter, ungdomsbrottslighet, missbruk och arbetsförmåga. Frågeställningen berör självmordstegen i ungdomsåren och har väckts genom redan genomförda longitudinella undersökningar av självmord/dödsfall bland barnpsykiatriska patienter respektive ungdomar som p g a asocialitet behandlats på ungdomsvårdsskolor.

ADHD/DAMP-projektet vid SiS (U 2000-3027)

Sökande: Professor Per-Anders Rydelius, Institutionen för kvinnors och barns hälsa, Karolinska Institutet

Projektperiod: 2000-01-01--2002-12-31

Beviljade medel: 1 777 747 kronor

Projektets övergripande syfte är att kartlägga förekomsten av ADHD bland ungdomar som under år 2000 intas och behandlas vid Lövsta skolhem. Ungdomarna kommer att beskrivas konsekutivt och systematiskt med kriterier och metoder hämtade från de medicinska, psykologiska, sociala och pedagogiska vetenskaperna. De kriterier som finns enligt DSM-IV skall ligga till grund för att särskilja diagnosen ADHD (uppmärksamhetsstörning) från uppförandestörning (conduct disorder), trottsyndrom och andra diagnoser. Standardiserade och välutprovade psykologiska test om kognitiva och exekutiva funktioner, personlighet och beteende används tillsammans med ADAD-formuläret. En pedagogisk bedömning görs. Resultaten kommer att bilda underlag för att utveckla/förbättra både utredningsrutinerna och omhändertagandet/behandlingen av ungdomar som kommer till SiS ungdomsverksamhet. En matchad kontrollgrupp om ca 30 högstadiel elever ingår i studien.

Projektets resultat samordnas med resultaten från det utvecklingsprojekt om läs- och skrivsvårigheter som sker parallellt vid Lövsta skolhem och från det projekt om funktionsnivå på gränsen till lätt begåvningshandikapp och/eller störning inom autismspektrum som sker vid Långanässkolan.

Utvärdering av ett individuellt kognitivt-beteendeterapeutiskt behandlingsprogram för ungdomar med svår våldsproblematik (2002-0024)

Sökande: Leg psykolog, doktorand Martin Lardén, Karolinska Institutet, NEUROTEC, Sektionen för rättspsykiatri

Medsökande: Med dr, leg läkare Niklas Långström, Karolinska Institutet, Sektionen för rättspsykiatri

Projektperiod: 2003-01-01--2005-12-31

Beviljade medel: 1 077 000 kronor

Syftet med studien är att utvärdera ett individuellt kognitivt-beteendeterapeutiskt (IKTB) behandlingsprogram för ungdomar med svår antisocial problematik. Programmet är framtaget för svenska förhållanden. Utifrån tidigare forskning förväntas program som bygger på social färdighetsträning och kognitiva faktorer ge bra och kostnadseffektiva resultat mot antisocialt beteende. Vi prövar om IKBT tillsammans med strukturerat nätverksbyggande gör att utslussningen från SiS särskilda ungdomshem förbättras och risken minskar att ungdomarna efter påföljd återgår till tidigare antisocialt beteende och umgänge.

Att bedöma unga våldsbrottsdömdas risk för problem med anpassning på institution och återfall i brott. Utvärdering av beslutsstödet SAVRY (2003-0012)

Sökande, Docent, leg läkare Niklas Långström, Centrum för våldsprävention, Karolinska Institutet

Projektperiod: 2004-01-01--2006-12-31

Beviljade medel: 718 000 kronor

Många enskilda risk- och skyddsfaktorer relaterade till aggressivt antisocialt utagerande är kända bland praktiskt verksamma inom ungdomsvården, Kunskapen är dock bristfälligt systematiserad och inget sammanhållet beslutsstöd har nått bred användning. Structured Assessment of Violence Risk in Adolescents (SAVRY) utgör en systematisk genomgång av välunderbyggda enskilda riskfaktorer för fortsatt utagerande. Studien avser att utvärdera SAVRY:s egenskaper (reliabilitet och validitet). Studien omfattar fem SiS-institutioner där 88 LSU-dömda pojkar/unga män (15–22 år) med aktuell våldskriminalitet inkluderas.

Psykisk störning, andra risk/skyddsfaktorer och våldsbenägenhet hos samhällsomhändertagna ungdomar, deras familjer och släkt (2004/0007)

Sökande: Docent, Barn- och ungdomspsykiater Niklas Långström, Centrum för våldsprevention, Karolinska Institutet

Medsökande: Docent Paul Lichtenstein, Institutionen för medicinsk epidemiologi och biostatistik, Karolinska Institutet och docent Martin Grann, Centrum för våldsprevention, KI

Projektperiod: 2005-01-01--2005-12-31

Beviljade medel: 100 000 kronor i planeringsanslag

Studien tar sin utgångspunkt i risk- och skyddsfaktorer för våldsproblematik hos ungdomar. Syftet är att studera förekomst av psykiska problem, missbruk och kriminalitet hos släktingar till våldsbenägna ungdomar liksom ett antal andra potentiella risk- och skyddsfaktorer hos ungdomarna. Sådana är antisocial historia, psykisk hälsa, antisociala kamratmiljöer, familjereaktioner, sociodemografiska faktorer, fysisk hälsa, temperament, drogbruk, skolrelaterade frågor. Man studerar tre olika populationer: våldsbenägna ungdomar inom SiS ungdomsvård och i normalpopulationen samt ungdomar utan känd våldsproblematik från normalpopulationen. Risk- och skyddsfaktorer relateras till longitudinellt utfall avseende brott, slutenvårdskrävande psykisk störning/missbruk, olyckor, fysisk sjukdom och överdödlighet. Genom släktanalyser skall gen- och miljöinteraktion studeras.

Forskning med inriktning på missbrukare och vården; särskilt tvångsvården

Göteborgs universitet

Narkotikamissbrukare i LVM-vård och deras sociala nätverk (V 97-3021)

Sökande: Socionom Anette Skårner, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

Medsökande: Professor Gunnar Bernler, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

Projektperiod: 1997-01-01--1999-12-31

Beviljade medel: 545 370 kronor

Projektet är avslutat

Rapporter:

Skårner, A. & Regné, M. (2003) "Det är dom här jag har och inte har". En studie av LVM-vårdade narkotikamissbrukares nätverk. Forskningsrapport nr 1. Statens institutionsstyrelse.

En påtvingad relation – en studie av kontaktmannaskapet inom LVM-vården (2004/0005)

Sökande: Fil dr Anette Skårner, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

Medsökande: Fil dr Leila Billquist, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

Projektperiod: 2005-01-01--2007-06-30

Beviljade medel: 440 000 kronor

Projektets övergripande syfte är att studera kontaktmannaskapets utövande och villkor inom LVM-vården. Att närmare ringa in fenomenet, urskilja dess framträdelseformer och bärande element samt utveckla den teoretiska förståelsen är en viktig del i studien. I detta ingår också att undersöka om – och i så fall hur – man i en tvångssituation kan utveckla en bärande relation, det vill säga en relation mellan behandlare och klient som kan leda till en för klienten gynnsam förändring. Några centrala frågeställningar är: Hur gestaltar sig kontaktmannaskapet i de stude-rade praktikerna? Vilken roll har det i förhållande till övriga insatser? Hur upplever och värde-rar klienterna relationen till sina kontaktpersoner och det som erbjuds i denna relation? Hur samspelar det som sker i kontaktmannarelationen med övrig verksamhet på institutionerna? Vilken roll och betydelse tillskriver aktörerna tvånget och hur hanteras detta i organisationen och av parterna? Undersökningen som har en kvalitativ ansats med utgångspunkt i fallstudier, förläggs efter ett strategiskt urval till fyra LVM-hem.

Lunds universitet

Djupintervjustudie av tunga narkotikamissbrukare med självmordsförsök: En utforsknings- och jämförande studie av missbrukare i psykiatrisk vård och LVM-vård (V 95-3049, V 97-3004)

Sökande: Docent Mats Fridell, Institutionen för tillämpad psykologi, Lunds universitet
Medsökande: Socionom, leg psykoterapeut Eva Johnsson Fridell
Projektperiod: 1995-07-01--1997-06-30
Beviljade medel: 418 000 kronor
Projektet är avslutat

Rapporter:

- Johnsson, E. & Fridell, M. (1997) Suicide attempts in a cohort of drug abusers: a 5-year follow-up study. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 1997:96;362–366. Också publicerad i Yearbook of Psychiatry 1998.
- Fridell, M. (1998) Drogmissbrukare med psykisk störning – femårsuppföljning av tunga narkomaner, i Gerdner, A. & Sundin, Ö. (red) *Dubbel trubbel*. Nya rön och erfarenheter i diagnos och behandling av samtidigt beroende och psykisk störning. Behandlingshemmet Runnagården. Örebro.
- Johnsson, E. & Fridell, M. (1999) ”Plötsligt får man lust att leva”. *En grupp narkomaners berättelser om sina självmordsförsök*. Forskningsrapport nr 2. Statens institutionsstyrelse.
- Johnsson, E. (2002) *Självmordsförsök bland narkotikamissbrukare*, Lund Dissertations in Social Work nr 10. Lunds universitet.

Etik och LVM (V 95-3042)

Sökande: Professor Mats Berglund, Alkohol- och narkotikakliniken, MAS
Medsökande: Fil kand, teol kand Jan Arlebrink, Sjukhuskyrkan, MAS
Projektperiod: 1995-07-01--1998-12-31
Beviljade medel: 650 000 kronor
Projektet är avslutat

Rapporter:

- Arlebrink, J. (2003) *Det existentiella lidandet – alkoholmissbrukares upplevelser av och reaktioner på tvångsvård*. Licentiatsavhandling, Lunds universitet, Centrum för teologi och religionsvetenskap, Avdelningen för tros- och livsåskådningsvetenskap.
- Arlebrink, J. (2004) *Det moraliska ifrågasättandet och det existentiella lidandet. Alkoholmissbrukares upplevelser av och reaktioner på tvångsvård*. Lunds universitet, Lund Studies in Ethics and Theology 13. Avhandling.

LVM-vårdens effektivitet. Ett naturligt experiment efter lagändringen 1994 (V 95-3037)

Sökande: Professor Mats Berglund, Alkohol- och narkotikakliniken, MAS
Medsökande: Kurator, fil kand Marianne Kronberg, Alkohol- och narkotikakliniken, MAS
Projektperiod: 1995-07-01--2000-12-31
Beviljade medel: 1 934 700 kronor

För att förstå kausaliteten i sambandet mellan den ökade dödligheten i tvångsgruppen och tvångsvården i sig krävs antingen ett naturligt experiment eller en randomiserad kontrollerad studie. Sedan juli 1994 har de olika socialnämnderna själva ansvaret för att ansöka om tvångsvård, vilket har medfört stora regionala skillnader. Detta kan inte förklaras av olika sociala förhållanden eller olikheter i frekvensen anmälningar. I studien skall jämföras LVM-anmälda missbrukare i områden med högt respektive lågt antal LVM-ansökningar efter 24 respektive 48 månader. En rad effektvariabler studeras.

Ny behandlingsprincip inom LVM-vården. Kombination farmakologisk – psykologisk

behandling. Cue-Exposition och Campral-medicinering utvärderat i en randomiserad kontrollerad studie (V 2000-3003)

Sökande: Professor Mats Berglund, Avdelningen för klinisk alkoholforskning, Universitetssjukhuset MAS, Lunds universitet

Medsökande: Fil dr Björn Sallmén, Lunds universitet

Projektperiod: 2000-01-01--2002-12-31

Beviljade medel: 1 350 000 kronor

Syftet är att i en randomiserad Cross-over-design studera effekten av Campral under samtidig behandling med Cue Exposure hos alkoholberoende individer som vårdas på LVM-hem vad gäller 1. Frekvensen helnykterhet under planerade vistelser utanför institutionen 2. Graden av craving (sug) och reaktioner från parasympatiskt nervsystem (mätta med hudtemperatur och puls) under veckorna före förberedelsen av vistelse utanför institution 3. Möjligheter att förut säga effekterna av framtida behandling med Campral beroende på effekterna under behandlingstiden 4. Att studera användandet av Campral 12 månader efter utskrivning från institution.

Tvångsvård av missbrukare – ett rättsligt perspektiv (V 96-3001)

Sökande: Jur kand Ewa Gustafsson, Juridiska institutionen, Lunds universitet

Medsökande: Professor Lotta Westerhäll, Rättsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet

Projektperiod: 1996-07-01--1997-12-31

Beviljade medel: 600 000 kronor

Projektet är avslutat

Rapporter:

Gustafsson, Ewa (2001) *Missbrukare i rättsstaten*. En rättsvetenskaplig studie om lagstiftningen rörande tvångsvård av vuxna missbrukare. Akad. avh. Juridiska institutionen, Lunds universitet. Stockholm: Norstedts Juridik.

Gustafsson, Ewa (2002) Fostret i fokus, om rättssäkerhet och tvångsvård av gravida missbrukare, i Vahlne Westerhäll, L. (red) *Rättssäkerhetsfrågor inom socialrätten*, Norstedts juridik AB.

LVM-vårdens arbete – en undersökning av vårdarbetet på behandlingshem (V 97-3022)

Sökande: Fil dr Bengt Svensson, Socialhögskolan, Lunds universitet

Projektperiod: 1997-01-01--2000-12-31

Beviljade medel: 1 602 000 kronor

Projektet är avslutat

Rapporter:

Svensson, B. (1997) Livet som narkoman, *Nordisk Alkohol- och narkotikatidskrift*, vol 14, 1997:4:219–230.

Svensson, B. (1998) Missbrukare, i Denvall, V. & Jacobsson, T. (red) *Vardagsbegrepp i socialt arbete*, Norstedts juridik, Stockholm.

Svensson, B. (1998) Stjärnglans över drogerna, *Socialpolitik*, 1998:3:38–41.

Svensson, B. (1999) Att vårda unga missbrukare, *Alkohol och narkotika – politik, vård och dilemman*. Rapport från konferens i Göteborg 12–13 april 1999, Socialvetenskapliga forskningsrådet.

Svensson, B. (2001) *Vård bakom låsta dörrar. Lunden, ett LVM-hem för kvinnor*. Forskningsrapport nr 1. Statens institutionsstyrelse.

Svensson, B. (2001) Om jag inte får gå ut så river jag stället – om tvångsvård av kvinnliga narkomaner, *Socionomen* 5/2001:62–67.

Svensson, B. (2002) En jämförelse mellan tvångsvård för män och för kvinnor, i Leissner, T. & Hedin, U-C. (red). *Könsperspektiv på missbruk*. Stockholm: Bjurner och Bruno

Svensson, B (2003) *Knarkare och plitar – tvångsvården inifrån*. Stockholm: Carlssons förlag.

Rättssäkerhet och tvångsvård – En rättssociologisk studie av rättssäkerhetens utveckling för tvångsomhändertagna missbrukare under 1990-talet (V 2000-3015)

Sökande: Tj professor Karsten Åström, Avdelningen för Rättssociologi, Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Medsökande: Jur kand Annika Staaf, Lunds universitet

Projektperiod: 2000-01-01--2003-12-31

Beviljade medel: 1 305 000 kronor

Projektet avser att studera och analysera utvecklingen av anmälan, utredning, ansökan, beslut och verkställighet av vård jämlikt LVM under 1990-talet i syfte att belysa hur ändrad rättslig reglering inverkar på tillämpning och förfarande. Särskild vikt kommer att fästas vid, om det finns skillnader i socialtjänstens och rättens handläggning, vad avser tvångsvård av män respektive kvinnor. Huvudsyftet är att analysera vilken den ömsesidiga växelverkan rättsliga och samhällsliga processer har och vilka effekter dessa får för den enskilde för att öka förståelsen för komplexiteten i normativa strukturförändringar, vilket kan leda till en minskad risk för negativ utveckling av rättssäkerheten vid tvångsomhändertaganden av missbrukare.

Rapporter:

Staaf, A. (2003) Analys av socialnämndernas utredningar inför ansökan hos länsrätt om tvångsvård jämlikt Lagen (1988:820) om vård av missbrukare i vissa fall. Bilaga till betänkandet om LVM-lagen. *Stencil*.

Hydén, H., Staaf, A. & Åström, K. (2003) Normative challenges to legal rules, att publiceras i en antologi redigerad av Aleksander Peczenik inför världskongressen i rättsfilosofi i sept 2003. *Stencil*.

Kvinnors antisocialitet och brottslighet i ett livsförloppsperspektiv (2000-0013)

Sökande: Docent Marie Torstensson, Avdelningen för psykiatri, MAS, Lunds universitet

Projektperiod: 2001-01-01--2002-12-31

Beviljade medel: 688 000 kronor

Projektets övergripande syfte är att studera utvecklingen av antisociala och kriminella karriärmönster bland kvinnor utifrån distinktionen mellan ”livsförloppskriminalitet” och ”tillfälleskriminalitet”, betydelsen av olika individuella, strukturella och livsstilsegenskaper för utvecklingen av olika karriärmönster samt faktorer som kan påverka övergången från antisocialitet och kriminalitet till en mer konventionell livsstil. Undersökningens empiri hämtas från det longitudinella Projekt Metropolit omfattande 7 398 kvinnor födda 1953 och följda under en 30-årsperiod och ca 1 500 kvinnor som varit föremål för § 7-undersökning under perioden 1992–1999.

Tvångsvårdade missbrukare i hemlöshet (2000-0024)

Sökande: Docent Hans Swärd, Socialhögskolan, Lunds universitet

Medsökande: Doktorand Anders Giertz, Socialhögskolan, Lunds universitet

Projektperiod: 2001-01-01--2001-12-31
Beviljade medel: 260 000 kronor
Projektet är avslutat

Rapporter:

Yohanes, L., Angelin, A., Giertz, A. & Swärd, H. (2002) "De kommer ut fräscha och fina".
Om tvång och hemlöshet. Forskningsrapport nr 4. Statens institutionsstyrelse.

Effektiv eftervård i SiS södra region (ESS-projektet). En randomiserad studie av case-management-styrd eftervård av LVM-klienter (2001/0005)

Sökande: Professor Mats Berglund, Avdelningen för klinisk alkoholforskning, Universitetssjukhuset MAS, Lunds universitet
Projektperiod: 2002-01-01--2004-12-31
Beviljade medel: 2 450 000 kronor

Projektets syfte är att söka effektivisera den eftervård och fullfölja de behandlingsintentioner som initierats under institutionsvistelsen med stöd av LVM. Detta skall i praktiken ske med hjälp av en särskild eftervårdssamordnare. De specifika frågeställningar som skall studeras är effekterna av introducerandet av en sådan funktion vad avser klienternas missbruksfrihet, grad av upplevt tvång, psykisk hälsa, social funktion, samband mellan vårdutnyttjande och behandlingsframgång, samt förändringar av livskvalitet under en 12-månadersperiod efter utskrivningen från LVM-institutionen. Detta skall studeras genom en studie byggd på en randomiserad parallellgruppsdesign.

Två till treårsuppföljning av LVU- och LVM-vårdade kvinnor från Lunden (2002-0004)

Sökande: Docent Mats Fridell, Institutionen för psykologi, Lunds universitet
Medsökande: Leg psykolog Iréne Jansson, Lundens LVM-/LVU-hem
Projektperiod: 2003-01-01--2005-12-31
Beviljade medel: 2 080 000 kronor

Ungdomar inskrivna vid Lundens ungdomshem (n=51) samt kvinnor inskrivna vid LVM-hemmet Lunden (n=93) under perioden 1997-01-01–2000-12-31 har bedömts avseende bakgrundsfaktorer, personlighetstest, symtom enligt SCL-90, socialt nätverk, personlighetsstörning och Axel-I-störning enligt DSM-IV och om misstanke funnits Psychopathic Checklist samt begåvning. Flickorna/kvinnorna följs upp genom en intervjuundersökning för att beskriva deras situation ifråga om droger, social situation, socialt nätverk, bostad, arbete och psykisk störning med avseende på förändring över tid.

Malmö högskola

Rymningar och avvikningar inom LVM-vården – orsaker, karaktär och omfattning

(2001/0011)

Sökande: Fil dr Bengt Svensson, Hälsa och samhälle, Malmö högskola

Projektperiod: 2002-01-01--2004-12-31

Beviljade medel: 1 195 000 kronor

Syftet med studien är att kartlägga rymningarnas omfattning, karaktär och orsaker på fyra LVM-institutioner med låsta avdelningar. Rymningarna ställs i relation till personalens syn på sitt uppdrag. I studien ingår att försöka utveckla en teori om rymningarnas funktion för klienterna med särskild vikt på skillnaderna mellan mäns och kvinnors rymningar.

Stockholms universitet

Äldre missbrukare inom institutionsvård – exemplet Östfora (V 95-3012)

Sökande: Fil dr Ann Boklund-Palm, Institutionen för socialt arbete, Socialhögskolan, Stockholms universitet

Projektperiod: 1995-07-01--1997-12-31

Beviljade medel: 790 000 kronor

Projektet är avslutat

Syftet är att undersöka vårdkedjan kring missbrukande personer, 60 år och äldre eller funktionshandikappade, intagna under en viss period på Östfora behandlingshem. Ett delsyfte är att undersöka vad som konkret görs och hur behoven tillgodoses inom behandlingshemmet och socialtjänsten i hemkommunen. Ett annat delsyfte är att beskriva de intagna, vilka speciella behov dessa människor har samt försöka belysa hur de värderar vistelsen på Östfora. Vidare är avsikten att undersöka hur missbruket liksom livssituationen utvecklas efter hemkomsten från behandlingshemsvistelsen.

Tvångsvård av vuxna missbrukare: teori, praktik och mortalitet (V 95-3013)

Sökande: Professor Anders Bergmark, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Medsökande: Professor Lars Oscarsson, Örebro universitet

Projektperiod: 1995-07-01--1998-12-31

Beviljade medel: 1 900 000 kronor

Projektet har tre delsyften: 1) att undersöka hur de svenska och internationella erfarenheterna när det gäller motivationsarbete med alkohol- och narkotikamissbrukare är tillämpliga inom tvångsvården av vuxna missbrukare, 2) att undersöka i vilken utsträckning tvångsvården leder till fortsatt behandling i frivilliga former och 3) att undersöka mortalitetsutvecklingen bland tvångsvårdade missbrukare.

Rapporter:

Bergmark, A. (1996) Missbruk och temporalitet. En diskussion kring rationalitet, kontroll och motivation. *Nordisk Alkoholtidskrift*, vol 13, 1996:1:77-87.

Bergmark, A. & Oscarsson, L. (1999) Behandlingsmotivation och tvångsvård. *Socialvetenskaplig tidskrift* 1999:3:194–209.

Billinger, K. (2000) *Få dem att vilja. – Motivationsarbete inom tvångsvården*. Rapport i socialt arbete nr 95. Inst för socialt arbete, Socialhögskolan, Stockholms universitet. Akad. avh.

Bergmark, A. (2003) Tvångsvårdens utfall – en uppföljning av missbrukare vårdade med stöd

av lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). *Preliminärt manuskript.*

Statistiska index och prediktorer inom den institutionella missbrukarvården (V 98-3011)

Sökande: Professor Ove Frank, Statistiska institutionen, Stockholms universitet

Medsökande: Fil dr Ingegerd Jansson, Statistiska institutionen, Stockholms universitet

Projektperiod: 1998-01-01--2000-12-31

Beviljade medel: 1 139 000 kronor

Mått och metoder för kvantitativ statistisk analys av klienter inom institutionsvården utvecklas. Datamaterial från DOK, UNGDOK, MAP och den svenska delen av det europeiska samarbetsprojektet BIOMED II skall användas. Avsikten är att använda statistiska metoder för analys av data om missbrukare, klienter och vårdinsatser dels genom användning av explorativa statistiska modeller (t ex klusteranalys) och dels genom utveckling av statistiska förklaringsmodeller.

Rapporter:

Ravndal, E., Lauritzen, G., Frank, O., Jansson, I. & Larsson, J. (2001) Childhood maltreatment among Norwegian drug abusers in treatment, *International Journal of Social Welfare*, 10:142–147.

Frank, O., Jansson, I., Larsson, J., Reichmann, S., Soye, V. & Vielva, I. (2001) Addiction severity predictions using client network properties, *International Journal of Social Welfare*, 10:215–223.

Jansson, I. (2001) *Problem i sammanfattande mått i ASI*. Allmän SiS-rapport nr 10.

Frank, O. (2000) Structural Plots of Multivariate Binary Data, *Journal of Social Structure* 1(4), 1–19.

Frank, O. (2000) "Validating clustering in large contingency tables", Paper presented at 7th Conference of the *International Federation of Classification Societies*, Namur, Belgien.

Dahl, A. (2003) Ett underlag för ADAD-index. *Stencil*. Statistiska institutionen, Stockholms universitet.

Hagberg, J. (2003) Könseffekter i ADAD-data. *Stencil*, Statistiska institutionen, Stockholms universitet.

Lorenc, B. (2002) Entropy-based Measures of Association. *Stencil*, Statistiska institutionen, Stockholms universitet.

Alkoholmissbrukares livshistorier (V 98-3023)

Sökande: Fil dr Noriko Kurube, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Vetenskaplig ledare: Professor Lars Oscarsson, Institutionen för samhällskunskap, Örebro universitet

Projektperiod: 1998-08-01--2000-12-31

Beviljade medel: 950 000 kronor

Projektet är avslutat

Rapporter:

Kurube, Noriko (2001) LVM-klientens livssyn: Det förlorade livet eller livet som oändlig kamp, *Socionomen* 5/2001:56–61.

Kurube, Noriko (2002) "The lost life or life as an endless struggle", Paper presented at the thematic meeting on *Addiction in the Life Course Perspective: Entry and Exit Processes*, organised by Kettil Bruun Society for Alcohol and Other Drugs and the Nordic Council

for Alcohol Research in Stockholm, October 16–19, 2002.

Kurube, Noriko (2004) *Det förlorade livet teller livet som oändlig kamp. LVM-klienters livshistorier med fokus på kvinnor*. Statens institutionsstyrelse, Forskningsrapport nr 2/2004.

Klientperspektiv på motivationsarbetet inom LVM-vården (V 98-3029)

Sökande: Anders Bergmark, Institutionen för socialt arbete, Socialhögskolan, Stockholms universitet

Medsökande: Doktorand Mats Ekendahl, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Projektperiod: 1998-01-01--1999-06-30

Beviljade medel: 552 000 kronor

Projektet är avslutat

Rapporter:

Ekendahl, M. (2001) *Tvingad till vård – missbrukares syn på LVM, motivation och egna möjligheter*. Akad. avh. Rapport i Socialt arbete nr 100. Institutionen för socialt arbete, Socialhögskolan, Stockholms universitet.

Förekomst och växlingar mellan olika faser i missbrukares liv – En analys av vård och återfall med statistiska durations- och transitionsmodeller (Ö 2000-3021)

Sökande: Professor Ove Frank/professor Daniel Thorburn, Statistiska institutionen, Stockholms universitet

Medsökande: Fil kand, doktorand Jonas Larsson, Statistiska institutionen, Stockholms universitet

Projektperiod: 2000-01-01--2002-12-31

Beviljade medel: 1 100 000 kronor

Projektet syftar till att undersöka hur statistiska durations- och transitionsmodeller kan användas för att beskriva och förklara olika faser i missbrukares liv. Olika livssituationers varaktighet och växlingar skall studeras för klientgrupper för att få statistiskt underlag för att bedöma hur olika typer av missbruk vanligtvis utvecklas och hur man med vårdinsatser och andra kontrollerade faktorer kan påverka förloppet. Något som också kommer att belysas med de använda metoderna är utvärdering av vårdhjemmens insatser med hänsyn tagen till deras speciella klientgrupper. Data från SiS forskningsregister (DOK och ADAD) samt från uppföljningsstudier från ett EU-projekt om återfallsprevention kommer att användas.

Lokal missbrukarvårdspolitik och socialt medborgarskap. Tvångsvård och alternativa kontroll- och vårdinsatser i svenska och finska kommuner (2003-0021)

Sökande: Docent Kerstin Stenius, SoRAD, Stockholms universitet

Projektperiod: 2004-01-01–2006-12-31

Beviljade medel: 886 874 kronor

Tvångsvård inom sociallagstiftningens ram har av tradition varit en del av såväl Finlands som Sveriges extensiva missbrukarvård. I Sverige har tvångsvården minskat kraftigt under det senaste decenniet och i Finland har denna tvångsvård i praktiken upphört efter en lagreform år 1987. Under denna period har vårdansvaret legat hos kommunen, en nivå där välfärdssystemet är mycket litet undersökt. Syftet med studien är att analysera den kommunala socialtjänstens reaktioner på kommuninvånare med tungt missbruk idag och förskjutningar i dessa reaktioner från 1930-talet. Fokus är på det konkreta mötet mellan socialtjänst och klient. Analysen görs

mot bakgrund av begreppet socialt medborgarskap. Kan förändringar över tid och nationella och lokala olikheter förklaras med förändringar i synen på individens autonomi i förhållande till kollektiva intressen eller som förändringar i socialpolitiskt integrativa ambitioner? Hur mycket lokala beslut påverkas av lagstiftning, ekonomisk styrning och professionalisering av vården? Studien genomförs i tre finska och tre svenska kommuner med varierande omfattning av institutionsvård av tunga missbrukare.

Umeå universitet

Missbruk och psykisk störning (V 95-3004)

Sökande: Professor Bengt-Åke Armelius, Institutionen för tillämpad psykologi, Umeå universitet

Medsökande: Fil dr Håkan Larsson, Institutionen för tillämpad psykologi, Umeå universitet

Projektperiod: 1995-07-01--2001-12-31

Beviljade medel: 4 150 000 kronor

Föreliggande projekt syftar till att öka kunskaperna om kombinationen missbruk och psykisk störning dels genom att göra en noggrann genomgång av missbruk bland patienter i det s k Behandlingshemsprojektet, dels genom att inkludera SiS-institutionerna Frösö behandlingshem och Hessleby behandlingshem i den longitudinellt upplagda studien. Resultaten förväntas ge ökade kunskaper om sambanden mellan behandlingsutfall och patientkaraktäristika, vård-innehåll och vårdkultur.

Rapporter:

Larsson, H. (1998) Långtidsuppföljning – process och resultat för missbrukare, i Gerdner, A. & Sundin, Ö. (red) *Dubbel trubbel*. Nya rön och erfarenheter i diagnos och behandling av samtidigt beroende och psykisk störning. Behandlingshemmet Runnagården, Örebro.

Larsson, H. & Ollus, M. (1999) *Ett år efter utskrivning – vad hände sen? En uppföljning av 31 LVM-klienter*. SiS följer upp och utvecklar, nr 5.

Ollus, M. & Larsson, H. (2000) Arbetsmiljö och vårdkultur (Del 6) Frösö behandlingshem. *Stencil*. Statens institutionsstyrelse.

Ollus, M. & Larsson, H. (2000) Arbetsmiljö och vårdkultur (Del 7) Hessleby behandlingshem. *Stencil*. Statens institutionsstyrelse.

Armelius, B-Å., Armelius, K., Larsson, H. & Sundbom, E. (2002) *Missbrukare med psykiska störningar och psykiatripatienter. Jämförelser baserade på ASI, SASB och DMT*. Forskningsrapport nr 1. Statens institutionsstyrelse.

Uppsala universitet

Behandlarrollen i missbrukarvården: professionell hållning och empati (V 95-3021)

Sökande: Fil dr Ulla Holm, Pedagogiska institutionen, Uppsala universitet

Projektperiod: 1995-07-01--1999-12-31

Beviljade medel: 1 026 000 kronor

Projektet är avslutat

Rapporter:

Holm, U. (2001) *Empati och professionellt förhållningssätt. Behandlarrollen i missbrukarvården*. Forskningsrapport nr 3. Statens institutionsstyrelse.

Holm, U. (2002) *Empathy and professional attitude in social workers and non-trained aids*, *International Journal of Social Welfare*, 11:1–10.

Ersta Sköndal högskola

LVM-vård som kulturell ingenjörskonst. En socialantropologisk studie av en vårdforms faktiska innehåll (V 97-3002)

Sökande: Fil dr Göran Johansson, Ersta Sköndal högskola

Projektperiod: 1997-01-01--1998-12-31

Beviljade medel: 754 000 kronor

Projektet är avslutat

Rapporter:

Johansson, G. (2000) *Tvång och tillit. LVM-vård som kulturell ingenjörskonst – exemplet Hornö*. Forskningsrapport nr 1. Statens institutionsstyrelse.

Kvinnosynens praktiska betydelse i behandlingsarbetet med missbrukande kvinnor (V 99-3011)

Sökande: Fil dr Carin Holmberg, Ersta Sköndal högskola

Projektperiod: 1999-01-01--1999-12-31

Beviljade medel: 275 720 kronor

Projektet är avslutat

Rapporter:

Holmberg, C. (2000) *Aspekter av kvinnosynen i missbruksbehandling. Empiriska exempel och teoretiska funderingar*. Sköndalsinstitutets arbetsrapportserie nr 14. Ersta Sköndal högskola.

Holmberg, C. (2001) *Skiljer ”vi” oss från ”dom”?* *Socionomen* 5/2001:51–55.

Bete sig normalt. En studie av familjehemsvård för vuxna missbrukare (V 2000-3013)

Sökande: Docent Göran Johansson, Ersta Sköndal högskola

Projektperiod: 2000-01-01--2001-12-31

Beviljade medel: 1 172 000 kronor

Projektet är avslutat

Rapporter:

Johansson, G. (2002) *Bete sig normalt. Ett perspektiv på den vuxna familjehemsvården*. Forskningsrapport nr 3. Statens institutionsstyrelse.

Av sig själv förstå – Missbruk, behandling, prevention – en studie av intrakulturell strategi, exemplet zigenare (2002-0014)

Sökande: Docent Göran Johansson, Ersta Sköndal högskola och Fokus Kalmar län

Projektperiod: 2003-01-01--2004-12-31

Beviljade medel: 1 085 000 kronor

Projektet gäller den intrakulturella möjligheten i den zigeniska missbruksproblematiken, att gruppen inom sig – av sig själv – finner kulturella och sociala strategier som utnyttjar och bevarar gruppens särskilda identitet och samtidigt förbättrar läget visavi omgivningen. Tre företeelser uppmärksammas: (1) Zigeniska klienter inom SiS, (2) zigeniska behandlare och (3) zigenisk andlighet som preventiv social anpassning.

Socialtjänstförvaltningen i Stockholm, FoU-byrå

Tvångsinslaganden, frivillig vård och livsstilsförändring. Behandlingserfarehetens roll i det långsiktiga rehabiliteringsförloppet (V 97-3015)

Sökande: Psykolog Jan Blomqvist, Socialtjänstförvaltningen, FoU-byrå

Medsökande: Dr Med Sc Gunnar Ågren, Socialtjänstförvaltningen, FoU-byrå

Projektperiod: 1997-01-01--1999-12-31

Beviljade medel: 1 456 000 kronor

Projektet är avslutat

Rapporter:

Blomqvist, J. (2001) Gender-specific issues in unassisted recoveries from addiction problem. *Paper presented at the 27th Annual Alcohol Epidemiology Symposium in Toronto, 27 May–1st June, 2001*

Blomqvist, J. (2002) Recovery with and without treatment: A comparison of resolutions of alcohol and drug problems. *Addiction Research and Theory*, 10 (2), 115–118.

Blomqvist, J. (2002) *Att sluta med narkotika – med och utan behandling*. Socialtjänstförvaltningen i Stockholm. FoU-rapport 2002:2.

Christophs, I. (2002). *Tvångsvård på gott och ont*. FoU-rapport 2002:5, Socialtjänstförvaltningen, Stockholms stad.

LVM i Stockholm 1997 (V 98-3038)

Sökande: Enhetschef Gun-Lis Angsell, Socialtjänstförvaltningen, FoU-enheten

Medsökande: Dr Med Sci Gunnar Ågren

Projektperiod: 1999-01-01--1999-03-31

Beviljade medel: 60 000 kronor

Projektet är avslutat

Rapport:

Strömberg, A-M. (1999) *Hur utreds LVM-anmälningar?* FoU-byrå. Socialtjänstförvaltningen, Stockholm.

Vem får vilken missbruksvård? En vinjettstudie av behovsbedömningar, val av vårdform och LVM-handläggning inom socialtjänsten (2000-0019)

Sökande: Fil dr Jan Blomqvist, FoU-enheten, Socialtjänstförvaltningen, Stockholm

Projektperiod: 2001-07-01--2003-06-30

Beviljade medel: 1 000 000 kronor

Projektet syftar till att med hjälp av fiktiva fall, s k vinjetter, systematiskt utvärdera kritiska bedömningssituationer inom den socialtjänstbaserade missbrukarvården. De situationer som kommer att studeras är att ge bistånd eller ej, val av vårdform (behandlingshem, öppenvård eller samtalskontakt) i det enskilda fallet och beslut om att göra LVM-ansökan eller ej. Socialarbetare från kommuner/stadsdelar med skilda organisatoriska förutsättningar får ta ställning till fallbeskrivningar med relevans för var och en av de tre typsituationerna. Den svarande ombeds att ta ställning till vilket av de givna alternativen han/hon skulle välja. Dessutom ombeds han/hon att ta ställning till om valet skulle bli detsamma också under realistiska förutsättningar.